HOLLANDSCH ZUID-AFRIKA.

ADRES VOOR REDACTIE: AMSTERDAM, KEIZERSGR. 389. (TEN KANTORE DER NEDERLANDSCH Z^{D}.-AFRIKAANSCHE VEREENIGING
ADRES VOOR ALLES, WAT DE ADMINISTRATIE BETREFT: P. VERGERS, VAN WOUSTRAAT 10, AMSTERDAM.

OFFICIEËLE MEDEDEELINGEN

VAN HET BUREAU VAN DE NEDERLANDSCH ZUID-AFRIKAANSCHE VEREENIGING.

De Redactie van het Maandschrift *Hollandsch Zuid-Afrika* (zoowel wat het geïllustreerd gedeelte, als wat het bijvoegsel voor algemeen nieuws betreft) wordt bezorgd onder toezicht van het *Bureau* van de *Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging.* De verantwoordelijkheid voor den inhoud van geteekende stukken berust uitsluitend bij de schrijvers daarvan.

HET DOEL DER NEDERLANDSCH ZUID-AFRIKAANSCHE VEREENIGING.

De *Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging* stelt zich ten doel (zie Art. 1 der *Statuten*):

Binnen de perken, door de internationale rechtsverhoudingen aangewezen, door alle wettige middelen al datgene te doen, wat strekken kan om:

1°. de banden met onze stamgenooten in Zuid-Afrika nauwer toe te halen en, in overleg met hen, aldaar hulpbronnen voor landbouw, nijverheid, handel en andere stoffelijke belangen te openen en te ontwikkelen of de opening en ontwikkeling daarvan te bevorderen;

2°. de publieke opinie zoo ten onzent als in het buitenland over de toestanden in Zuid-Afrika voor te lichten.

Elk streven om bij wijze van propaganda op de zedelijke of godsdienstige gesteldheid der bevolking dezerzijds invloed uit te oefenen, blijft daarbij uitgesloten.

LEDEN EN DONATEURS.

Leden der Vereeniging zijn zij, die met het hierboven (volgens Art. 1 der *Statuten*) omschreven doel instemmen en eene jaarlijksche bijdrage betalen van tenminste *Drie Gulden.* Het boekjaar der Vereeniging loopt van 1 Januari tot 31 December (zie Art. 5 der *Statuten*).

Het staat aan de afdeelingen vrij, *begunstigers* aan te nemen, die eene geringere jaarlijksche bijdrage dan 3 gulden, doch ten minste 1 gulden betalen (zie Art. 5 der *Statuten*).

De algemeene vergadering heeft, op voordracht van het bestuur, de bevoegdheid, *eereleden* te benoemen, die dezelfde rechten hebben als de leden (zie Art. 5 der *Statuten*).

Donateurs zijn zij, die minstens 100 gulden in eens in de kas der Vereeniging storten; ook deze hebben gelijke rechten als de leden (zie Art. 5 der *Statuten*).

Aan de *Leden* der *Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging* wordt, krachtens hun lidmaatschap en zonder vergoeding van eenigerlei aan de uitgave verbonden kosten, dit Maandschrift *Hollandsch Zuid-Afrika* (zoowel het Geïllustreerde als het Algemeene gedeelte) geregeld toegezonden.

BELANGRIJKE ADRESSEN.

KENNISGEVING.

De Kantoren van de Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging, — Vereeniging „Zuid-Afrikaansche Voorschotkas", — Fonds ten Behoeve van het Hollandsch Onderwijs in Zuid-Afrika, — Vereeniging „Herman-Coster-Fonds", zijn verplaatst van Damrak 95, Amsterdam, naar Keizersgracht 389 (Gebouw van de Nederlandsche Bank voor Zuid-Afrika), Amsterdam.

Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging.

Secretaris van het Hoofdbestuur: Dr. N. Mansvelt. Keizersgracht 389, Amsterdam.

Afdeelings-Secretarissen:

Amsterdam:	Ed. Karsen, Stadhouderskade 107.
Apeldoorn:	Mej. Z. Prak.
Arnhem:	Jacs van Hoorn Hzn., Oude Stationstraat 1.
Delft:	Dr. F. H. J. Grundlehner.
Deventer:	C. A. Goldenberg, Noordenbergsingel 2.
Dordrecht:	M. van Zanten, Vrieseplein 97.
Enschedé:	L. ten Cate Wzn.
's-Gravenhage:	Mr. A. Ferf, Koninginnegracht 80.
Groningen:	Dr. J. Bergsma.
Haarlem:	J. Floor Jr., Eindenhoutstraat 17.
Leiden:	Mr. A. v. d. Elst, Morschsingel.
Nijmegen:	E. H. Gerretsen.
Rotterdam:	P. C. van Traa, Achterklooster 35.
Schiedam:	J. Lechner C.Szn.
Utrecht:	Mr. C. de Wilde Jr., Frans Halsstraat 21.
Zwolle:	J. H. Faber.

Ned. Z.-A. Jongelieden Vereeniging, Amsterdam.

Secretaris: A. N. Molijn, 1ste Weteringdwarsstraat 64.

Studiefonds voor Zuid-Afrikaansche Studenten.

Secretaris: Prof. Dr. Joh. W. Pont, Willemslaan 28, Bussum.

Fonds ten Behoeve van het Hollandsch Onderwijs in Zuid-Afrika.

Secretaris: Dr. N. Mansvelt, Keizersgracht 389, A'dam.

Herman Coster-Fonds.

Secretaris: Dr. N. Mansvelt, Keizersgracht 389, A'dam.

Zuid-Afrikaansche Voorschotkas.

Secretaris: Dr. N. Mansvelt, Keizersgracht 389, A'dam.
Vertegenwoordiger voor Transvaal, Oranje-Vrijstaat en Natal: A. D. R. Bisschop, Postbus 113, Pretoria.
Correspondent te Johannesburg: E. J. van Gorkom, Postbus 636, Johannesburg.
Correspondent voor den Oranje-Vrijstaat: Ds. J. D. Kestell, te Bloemfontein.
Vertegenwoordiger voor de Kaapprovincie: H. J. Louw, te Stellenbosch; voor Kaapstad: S. J. van Beest van Andel, Langstraat 79a, Kaapstad.

Zuid-Afrikaansche Studenten-Vereeniging.

Secretaris: P. S. Pretorius, Nassaukade 369, A'dam.

Emigratie van Landbouwers en Landarbeiders.

Eindelijk zijn in den Zuid-Afrikaanschen „Staatscourant" de regulaties verschenen met betrekking tot de ondersteuning van Gouvernements-wege voor Europeesche landbouwers en landarbeiders, en hun gezinnen, die naar Zuid-Afrika wenschen te emigreeren. Deze regulaties luiden als volgt:

1. Op aanzoek door personen, die in verband staan met de landbouwindustrie en die bona fide inwoners van de Unie zijn, zal de Minister van Binnenlandsche Zaken genegen zijn, naar zijn diskretie, over het verschaffen van passages voor europese landbouwers en boereknechts, te zamen met hun vrouwen en kinderen, naar de Unie, te regelen.

2. Het zal van personen, die immigranten van de aangeduide klasse wensen in te voeren, vereist worden, een kontrakt op de voorschreven vorm aan te gaan, dat door de immigrant voor de Hoge Kommissaris voor de Unie, of voor enig ander door de Minister aangewezen ambtenaar, kan voltooid worden. Zodanige overeenkomst moet bepalen, dat aan de immigrant een voldoend loon betaald zal worden (tegen een tarief, door de Minister goedgekeurd) voor een tijdperk van minstens drie jaren van af de datum zijner aankomst in de Unie; dat hem geschikt werk zal verschaft worden op het platteland en dat bevredigende huisvesting voor hem en zijn familie zal gevonden worden.

3. Alle applikaties onder deze regulaties moeten in geschrift gemaakt worden en gericht zijn aan de Sekretaris voor Binnenlandse Zaken, die alle vereiste inlichtingen en de nodige vormen zal verschaffen.

4. Geen passage zal geregeld worden, alvorens certifikaten met betrekking tot de gezondheid en lichamelike geschiktheid en het karakter van een immigrant en van de leden zijner familie, die hem vergezellen, aan de betrokken ambtenaar voorgelegd zijn.

5. De voorrechten, aan de immigrant onder deze regulaties te worden toegekend, zullen bestaan uit vrij vervoer over zee en land naar zijn plaats van bestemming voor hemzelf, zijn vrouw en kinderen en voor een redelike hoeveelheid bagage en persoonlike goederen.

6. Het Goevernement zal de helft van de onkosten, tegen het tarief derde klasse, veroorzaakt door het inbrengen van een immigrant en zijn familie onder deze regulaties, vergoeden, en de balans zal op rekening van de werkgever komen, van wie het in alle gevallen zal vereist worden om het benodigde bedrag te deponeren, vóórdat enige verbintenis zal aangegaan worden ten opzichte van de door hem voorgestelde persoon of personen.

7. Het Goevernement zal niet verantwoordelik zijn voor enige

grotere uitgave dan bepaald is in regel 6 ten opzichte van enige immigrant in de Unie ingebracht in termen van deze regulaties, en geen verantwoordelikheid zal het Goevernement op zich nemen ten aanzien van enig immigrant of lid van zijn familie of van zijn bagage en goederen gedurende zijn reis naar de Unie of na zijn aankomst; en indien wegens een of andere reden onkosten van goevernementswege veroorzaakt worden door in gebreke blijving of nalatigheid van de kant van enig werkgever om geschikte voorzorgsmaatregelen te maken voor de ontvangst van enig immigrant, op zijn verzoek ingebracht, zal zodanig werkgever daarvoor aansprakelik zijn.

8. Indien een kontrakt, aangegaan tussen een werkgever en een immigrant, eindigt wegens enige oorzaak onder de kontrole van de werkgever, vóór dat een tijdperk van drie jaren verlopen is, kan de werkgever, ter diskretie van de Minister, aansprakelik gehouden worden voor enige uitgave, door het Goevernement gedaan in verband met het inbrengen van de immigrant en zijn familie in Zuid-Afrika en in verband met hun repatriatie, indien zulk een stap nodig gevonden mocht worden, en in verband met enige dienst, in hun belang verricht.

9. Niets, in deze regulaties bevat, zal beschouwd worden, een geholpen immigrant vrij te stellen van de bepalingen van de Immigratie-Wet, die alsdan in werking is.

10. De werkgever zal verantwoordelik gehouden worden voor enige uitgave, aan het Goevernement veroorzaakt ingevolge verkeerde of misleidende inlichting, verschaft, toen de applikatie voor hulppassages gemaakt werd.

11. Immigranten, ingebracht in termen van deze regulaties, die voor eigen rekening landoperaties wensen aan te gaan na de voleindiging van hun dienstkontrakt, zullen, zo ver mogelik, geholpen worden om zich op het platteland te vestigen.

DE TROEBELEN AAN DEN WITWATERSRAND.

In ons vorig nummer gaven wij een beschouwing over het politieke karakter van het oproer, dat in het begin van Juni Johannesburg heeft geteisterd. De berichten, welke ons sedert bereikten, geven geen aanleiding om in de gevolgtrekkingen van deze beschouwing wijziging te brengen. Wij kunnen heden volstaan met een overzicht te geven der gebeurtenissen en doen dit aan de hand van den gewonen briefschrijver van het *Alg. Handelsblad*, te Pretoria, wiens voorstelling ons heeft getroffen als een der levendigste beschrijvingen, welke ons over deze gebeurtenissen onder de oogen kwamen. Aan deze beschrijving ontleenen wij het volgende:

Terwijl ik dezen schrijf, weet ik nog niet, of de Europeesche post zal vertrekken. Wel hebben de stakers verklaard, dat de Kaapsche trein de eenige is, dien men zal laten gaan, doch het minste of geringste, dat er zou gebeuren, hier (te Pretoria) of in Johannesburg, zou in deze toestemming verandering brengen.

De staking is anders over, en in Johannesburg is thans alles rustig, maar heden staakt het treinpersoneel ten teeken van rouw over de gevallenen bij de troebelen te Johannesburg. Wij hebben hier vreeselijke dagen doorgemaakt en gedurende twee dagen is onze geheele maatschappij ontwricht geweest. Niet minder dan 16 personen zijn heden ten grave gebracht te Johannesburg en ver over de 100 liggen er in het groote hospitaal. Een gedeelte van het Parkstation is verbrand en de kantoren van de Argusmaatschappij, waar het dagblad *The Star* wordt uitgegeven, zijn in de asch gelegd.

De oorzaak voor deze verschrikkelijke troebelen is de staking in de Nieuw-Kleinfontein-mijn te Benoni. De machinisten daar hadden in de eerste helft van Juni aanzegging gekregen, dat zij voortaan voor het opruimen hunner gereedschappen en het dooven der vuren niet meer betaald zouden krijgen. Aangezien daarmede gemeenlijk een vol uur, zoo niet meer, gemoeid was, staakten de machinisten en het overige arbeiders personeel uit sympathie met hen. De directie herstelde spoedig den ouden toestand, doch de stakers wilden niet terugkeeren, tenzij alle stakers zonder eenige uitzondering weer werden teruggenomen. Hierin wilde de directie niet treden, omdat zij niet wist, wat met de inmiddels nieuw aangenomen werklieden — onderkruipers of blacklegs, zooals men hier zegt — te beginnen. De staking breidde zich nu langzaam, maar zeker uit en Vrijdag 27 Juni werd een algemeene staking geproclameerd. Van uit Benoni, waar de Nieuw-Kleinfontein is gelegen, trokken de stakers den geheelen Oost- en Westrand langs, en dwongen de arbeiders der andere mijnen het werk neer te leggen, overeenkomstig het besluit van de vereenigde Arbeiders-Vereenigingen.

Geweld werd bij deze overreding nu en dan gebruikt, en te Benoni waren daden van geweldpleging hoe langer hoe meer aan de orde van den dag.

Vrijdagmiddag nu wilden de vereenigde Arbeiders-Vereenigingen een groote betooging houden op het Marktplein. Toestemming voor deze demonstratie werd eerst in den morgen van denzelfden dag gevraagd en de Regeering weigerde ze. Zij verklaarde, dat zij haar met geweld zou beletten. Het comité van de stakers kreeg hiervan officiëel kennis door den commissaris van politie voor Transvaal, die te Johannesburg was. Het comité verklaarde, dat het in elk geval de bijeenkomst zou houden. Het eischte vrijheid van het woord en wees erop, dat een soortgelijke demonstratie te Benoni, den vorigen Zondag, rustig en zonder orde-verstoring was afgeloopen.

Toen het uur van tweeën naderde, waarop de demonstratie zou plaats hebben, stond het op het Marktplein vol van menschen. Maar rondom stonden bereden en voetpolitie en Royal Dragoons geschaard. De stakers, met de roode vlag voorop, kwamen in geregelde orde het plein opmarcheeren, doch zoodra zag men niet het machtsvertoon, of verbitterde kreten gingen op. Eén der voormannen van de stakers stapte naar den commissaris van politie en vroeg hem, welke bevelen hij had. De commissaris verklaarde, dat hij desnoods met geweld de bijeenkomst moest verhinderen, waarop de voorman der stakers verklaarde, dat hij dit den menschen zou mededeelen, welke belofte hij trouw hield, maar een spreker, die na hem kwam, riep uit, dat men zijn recht zou uitoefenen, terwijl de gevolgen voor rekening der overheid waren. Op dit oogenblik klonk hoornsignaal en werd den volke door den Commissaris van Politie kond gedaan, dat het houden der vergadering desnoods met geweld zou worden belet. Gejouw en gesis waren het eenige antwoord, en weldra begon het van een der nabij zijnde daken steenen, bottels, stukken ijzer, leege blikken enz. te regenen. Nu werd bevel gegeven tot chargeeren. De voetpolitie trad het eerst op, doch kon tegen de dichte menigte niets uitrichten. De bereden politie reed nu naar voren en sloeg met den gummistok, maar zij werd met een hagelbui van steenen, enz. teruggedreven. De dragonders mengden zich nu in het gevecht en sloegen met den sabel links en rechts. Nu vielen de eerste slachtoffers en steeg de woede van de menigte ten top, doch men week, totdat een tweetal vrouwen de mannen ophitste om te blijven staan. Tactvol wist de politie deze vrouwen te verwijderen. Van het Marktplein verdreven, waar de voornaamste militaire en politie-macht vereenigd was, trok men onder aanvoering van één der gemelde vrouwen, Mevrouw Fitzgerald, naar het krachtstation der stad, ten einde het

elektrisch tramverkeer te kunnen stopzetten. Daar was de politiemacht veel te zwak om den dichten stroom te kunnen keeren en in minder dan geen tijd was het geheele gebouw in het bezit der stakers. Doch niet lang duurde dit: militairen rukten aan en verdreven de menigte, doch gedurende een vol uur was Johannesburg zonder licht en drijfkracht.

Van daar trok de menigte naar het spoorwegstation. De gewapende macht was hier grooter, zoodat de aanval werd afgeslagen. Doch in dichter drommen rukte de menigte opnieuw aan, weer onder aanvoering van mevrouw Fitzgerald, die een roode vlag aan het hoofd der bende droeg. Aan den hoofdingang bleek men niet te kunnen doordringen, maar achter was minder politie en weldra stroomde de massa onder groot gejuich het station binnen. Daar werd alles kort en klein geslagen, het geheele buffet geplunderd en de boekenstalletjes vernield. Maar daarmede was men niet tevreden. Steek den boel in brand, werd er geroepen en in minder dan geen tijd stond het oude station, bestaande uit hout en ijzer, in lichtelaaie. Weer rukten militairen aan en verdreven na eenigen tijd de menigte. De brandweer, die men tot dan belet had, naderbij te komen, bluschte het vuur.

Aan het kantoor van de Argus Maatschappij wilde men vervolgens zijn wraak koelen. Daar wordt de *Star* gedrukt, een der bladen van de mijnmagnaten, die tijdens de staking al te partijdig had geschreven tegen de stakers. Met dynamiet trachtte men aan de achterzijde toegang te verkrijgen, doch de lading was niet sterk genoeg. Daarop sloeg men aan den voorkant vensters en deuren in en drong naar binnen, waar men met papieren het gebouw in brand zette. De brandweer daagde op, doch men belette haar het blusschingswerk te verrichten, eerst door haar tegen te houden en vervolgens door de slangen door te snijden. Ook nu verschenen weer dragonders, doch te laat om het verwoestingswerk te kunnen keeren. Het geduld der overheid was nu ten einde en, toen men hierop naar het Cornerhouse trok, het grootste mijnkantoor, stuitte de menigte op een sterk cordon van militairen en politie. Er werd „achteruit" geboden en, toen men hieraan niet wilde gehoor geven, knetterde er een salvo en vielen de eerste gewonden door geweerschoten. Van toen af aan klonken heel den nacht door salvo's. Waar de opstandelingen slechts kans zagen, braken zij de palen van de electrische verlichting, zoodat er in sommige straten volmaakte duisternis heerschte. Wapenwinkels werden geplunderd, bakkerswinkels eveneens, en waar drank te bemachtigen was, daar stuitte men voor geen geweld.

Den volgenden morgen waren er over de dertig zwaar gewonden in het hospitaal, had men vele lichtere gewonden behandeld en weer naar huis gezonden en wist men van twee dooden die gevallen waren.

Zaterdags werd de krijgswet afgekondigd en later op den dag werden de verschillende militie- en vrijwilligers-korpsen, die bij de Burgerwacht waren ingelijfd, onder de wapenen geroepen.

Het geheele spoorwegverkeer te Johannesburg was gestaakt; treinen, die nog in de richting van die stad aankwamen, werden een paar stations van te voren door stakers aangehouden en gedwongen terug te keeren.

In den vroegen morgen van Zaterdag vertrokken Gen. Botha en Gen. Smuts met Dr. Bok, den particulieren secretaris van generaal Botha, naar Johannesburg per automobiel. De bedoeling was, te trachten, een vergelijk tot stand te brengen tusschen de stakers en de mijn-maatschappijen. De ministers troffen het eerst maatregelen met de bevelvoerders van politie en militairen en hadden daarmede een onderhoud in het Orange Grove Hôtel met de heeren sir George Farrar, sir Lionel Phillips en Chaplin, waarna de ministers naar het Carlton-Hôtel reden om daar het stakings-comité te ontmoeten. Het allereerst werd een stilstand van wapenen tot stand gebracht voor den tijd van 24 uur, en daarna werden de verschillende voorwaarden van de werklieden op schrift gesteld. De ministers wisten de magnaten te bewegen, al deze voorwaarden te aanvaarden en 's avonds te zeven uur was de vrede gesloten.

De heer Bain, één der voormannen van de stakers, kreeg toestemming van generaal Botha om van het balkon de dichte menigte, die zich voor het hotel had vergaderd, toe te spreken. Zoodra men den heer Bain op het balkon zag verschijnen, begon het volk te juichen, doch de politie, die strenge bevelen had om alle volksverzamelingen tegen te gaan, laadde de geweren en bracht ze aan de schouders, gereed om te schieten. De heer Bain stormde weer naar binnen en snauwde generaal Botha toe: „Dat is verraad." De stakers in de kamer namen een dreigende houding aan en er werd gezegd, dat geen der Regeeringspersonen levend de kamer zou verlaten, als er beneden een schot door de politie werd gelost. Op dit kritieke oogenblik rende de heer Bredell, onder-commissaris van politie, naar het balkon, met de armen in de hoogte. Gelukkig begreep de politie dit sein en een groot gevaar was voorkomen.

Ook op een ander oogenblik van den dag zijn de Ministers aan een groot gevaar ontsnapt. Toen zij in hun automobiel stapten om naar Orange Grove Hotel te rijden, ten einde na het onderhoud met de stakers de voorwaarden aan de Mijnmagnaten over te leggen, drong de menigte op en dreigde hen met revolvers. Generaal Botha stond rechtop in zijn rijtuig en riep: „You can shoot us, we are unarmed, but there will be no settlement. (Ge kunt ons doodschieten, wij zijn gewapend, maar dan komt er geen afdoening der zaken). Dit redde de situatie en met bewondering voor den onwankelbaren moed van de beide generaals maakte men plaats om de auto's door te laten.

Intusschen was er in Johannesburg, terwijl deze onderhandelingen werden gevoerd, een waar bloedbad aangericht. De overheid kende geen medelijden meer. Met kracht moesten orde en wet worden gehandhaafd. Om negen uur in den morgen waren de stakers reeds van alle zijden de stad binnengerukt. Ditmaal scheen men het vooral te hebben gemunt op de Rand Club en scheen men vastbesloten, ze met dynamiet in de lucht te laten vliegen. Maar aan alle zijden was ze omringd door militairen. Gebeten was men op deze Club, omdat zij de verzamelplaats is der goudkoningen. Dichter en dichter drong de menigte op en vóór men het wist, vielen de eerste schoten. Men zegt, dat leden van de Club, beangstigd door het opdringen der menschenmassa, met revolvers hebben gevuurd. Op dit oogenblik is dit nog niet uit te maken. Opgewonden, woedende kreten stegen uit de menigte op, en als een lavastroom kwam de golvende massa nader. De militairen bevalen den menschen achteruit te gaan. Maar men luisterde niet. Een zekere Labuschagne trad naar voren en schreeuwde: „Schiet maar als je durft." Een paar schoten vielen en Labuschagne zakte in elkaar, doch hij strompelde weer overeind en bleef roepen, dat men hem moest neerschieten, als men den moed had. Opgehitst door dit gedrag stormde de menschenmassa naar voren. Een kort bevel, een knetterend salvo en twaalf dooden en 22 gewonden bedekten den grond. De menigte vluchtte in angst.

Toen verspreidde zich het gerucht, dat de heer Chudleigh, eigenaar van een pas geopenden reuzenwinkel, één dergenen

was geweest, die van de Rand-club op de menigte had geschoten. Op zijn winkel oefende men wraak: 37 spiegelruiten werden ingeworpen en wat men kon krijgen, werd aan de vernieling prijsgegeven.

In den avond was intusschen de orde hersteld en tot heden is zij niet meer gestoord. Alle werk is hervat. In verschillende steden heeft men openbare betoogingen gehouden ter eere der gevallenen, terwijl te één uur te Johannesburg alles is stop gezet om den werklieden gelegenheid te geven hun gevallen kameraden grafwaarts te begeleiden.

In het Engelsche Lagerhuis was de regeering ter verantwoording geroepen over het gebruik van Engelsche troepen bij de staking op den Witwatersrand. De eisch werd zelfs gehoord, dat Lord Gladstone, die als gouverneur-generaal er verlof toe gaf, zijn ontslag moest krijgen.

Gladstone rechtvaardigt zich in een reeks telegrammen aan Harcourt, den minister van koloniën. Hij heeft de troepen niet laten gebruiken om in een arbeidersstrijd tusschenbeide te komen, maar omdat de plaatselijke troepen en de politie niet sterk genoeg waren om de orde te bewaren langs den 80 K. M. langen Rand, vooral niet, toen de houding van de zwarte mijnwerkers — ten getale van 170.000: in Johannesburg en den omtrek zelf 80,000 — ernstige reden tot ongerustheid gaf. Dat zou nog erger worden, als de loop der treinen stop werd gezet: in drie dagen tijds zou dan het voedsel voor die zwarte mijnwerkers zijn opgeteerd. En wat zou er niet gebeuren, als die, door den honger gedreven, aan het plunderen sloegen! Dat de toestand, ook zonder een oproer der kaffers, ernstig was, blijkt hieruit, dat er den 29en Juni te Benoni een strooibiljet onder de blanke mijnwerkers werd verspreid, waarin de mannen werden aangespoord om zoo mogelijk gewapend op te komen, teneinde tegenover het onwettig geweld, zoo dat tegen hen werd opgeroepen, wettig geweld over te stellen. Ook was er bevonden, dat stakers en menschen uit „misdadige standen" in bezit waren van ontplofbare stoffen. Bij één man werden zes volledig geladen, zware bommen gevonden, enz.

Was de orde niet gehandhaafd, de kaffers zouden niet te houden zijn geweest. En in elke kraal van Zuid-Afrika zou het verhaal gaan van de machteloosheid van den blanke. Van de verschrikkingen van dien toestand hebben de rijkstroepen Johannesburg en Zuid-Afrika gered.

Tot zoover Gladstone.

De Roomsch-Katholieke zendeling D. J. Lanslots, die werkzaam is in het Noorden van Transvaal, doet in de *Maasbode* eenige mededeelingen, waaraan wij het onderstaande ontleenen, ook al met het doel, dat deze regelen onder de oogen zullen komen van diegenen onder onze stamverwanten in Zuid-Afrika, die belang stellen in de geestelijke opvoeding van hun volk. De heer Lanslots dan schrijft: —

Van waar komt het dat er in Zuid-Afrika zoo weinige Hollandsch-sprekende (R. K.) priesters gevonden worden?

Ik zou denken, dat de oorzaak te zoeken is in het feit, dat zij zich niet wenden tot die congregaties, welke met de bekeering van Zuid Afrika belast zijn. De paters Oblaten bedienen hier vier zeer uitgestrekte Vicariaten: Natal, Zuid-Transvaal, Oranje-Rivier en Basoetoland. De Benedictijnen zorgen voor Noord Transvaal en seculiere geestelijken bedienen de twee Vicariaten in de Kaap Kolonie. Ik ben zeker, dat de Oblaten en de Benedictijnen zeer gelukkig zouden zijn, indien zich een aantal Hollandsche candidaat-missionarissen aanboden. In het Vicariaat van Transvaal zijn er slechts 13 Oblaten en 8 seculiere priesters voor een bevolking van ver over het millioen.

De blanke katholieke bevolking is over het geheele land goed verzorgd, met deze restrictie, dat op enkele plaatsen Hollandsch-sprekende priesters moesten zijn. Voor de bekeering der inboorlingen is er nog zeer weinig gedaan, en dit waarschijnlijk bij gebrek aan priesters en geld.

De Trappisten, of liever de Reguliere missionarissen van Mariannhill, want zij hebben opgehouden Trappist te zijn, hebben in hunne 30 missiestaties bewezen, wat er met volk en geld kan gedaan worden onder de zwarten.

Behalve een half millioen zwarten, hebben wij in onze Prefectuur (Zoutpansberg) enkele duizenden van de minst ontwikkelde boeren, de nakomelingen van de Voortrekkers. In de laatste twee jaren hebben wij er wel enkelen in de kerk mogen ontvangen, maar zij zijn bijna allen evenzoo anti-roomsch als hun voorouders in een hoek van Friesland of Groningen.

Binnen weinige weken vangt men hier (Pietersburg) aan met het bouwen eener Zusterschool; de eerste overste zal hoogst waarschijnlijk eene vorige onderwijzeres van Amsterdam zijn. Jonge dames, die verlangen, zich Gode toe te wijden in een missie-congregatie, kunnen zich richten tot de Dominicanessen te Blerik, bij Venlo. Het moederhuis van deze zusters is te Newcastle, in het Vicariaat van Natal. Hoe vurig wordt er niet gebeden om Hollandsche novicen te krijgen. De noviciaten der Oblaten en Benedictijnen in Holland en België staan open voor onze taalgenooten.

Nieuwe spoorwegplannen in de Unie van Zuid-Afrika.

De Duitsche Consul-Generaal te Kaapstad bericht hieromtrent het volgende:

Onlangs is bij het bondsparlement een wetsontwerp ingediend voor den aanleg van nieuwe spoorlijnen ter gezamenlijke lengte van 794½ mijlen.

In de Kaap-provincie zullen nieuwe spoorwegen worden aangelegd ter lengte van 306½ mijlen. De kosten worden begroot op £ 1.127.049, d.i. gemiddeld £ 3.669 per mijl. Het belangrijkste traject van het ontwerp is dat, hetwelk loopt van Carnarvon naar Zakrivier.

De nieuw aan te leggen spoorlijnen in Transvaal zullen een gezamenlijke lengte hebben van 191 mijlen en die in den Oranje-Vrijstaat een lengte van 166½ mijlen. De kosten van den aanleg in Transvaal worden geschat op £ 766.260 of £ 4.012 per mijl en van dien in Oranje-Vrijstaat op £ 629.449 of £ 4.159 per mijl.

De in Natal nieuw aan te leggen lijnen zullen lang zijn 130¾ mijlen en, naar geraamd wordt, totaal £ 530.467 of £ 4.067 per mijl kosten.

De gezamenlijke 794½ mijlen zullen vermoedelijk kosten £ 3.117.225. Dit beteekent, in vergelijking met het in 1912 ingediende ontwerp, een vermindering van £ 4.807 tot £ 3.923 per mijl. Deze mindere kosten schijnen daarvan een gevolg te zijn, dat voor den aanleg der lijnen minder materiaal en voor den bouw van de stations dikwijls hout en gegolfd plaatijzer wordt gebruikt in plaats van steen. Het ligt in de bedoeling der spoorwegdirectie om de eerste kosten van aanleg der nieuwe lijnen zooveel mogelijk te beperken en eerst later, overeenkomstig de ontwikkeling van het verkeer, de spoorlijnen te verbeteren.

35

TAAL- EN STAMVERWANTE BELANGEN.

Een Weigering.

Het Bestuur der Zuid-Afrikaansche Studenten-Vereeniging verzoekt ons plaatsing voor het onderstaande antwoord, dat op de petitie (in een vorig nummer van ons blad, geïll. ged., opgenomen) werd ontvangen.

[Afschrift.]

UNION OF SOUTH AFRICA.

Department of the Interior
Pretoria.
14 July 1913.

WelEdele Heer,

Naar aanleiding van uw schrijven, d.d. 7 Mei, betreffende de erkenning van zekere Diploma's, op het vasteland van Europa behaald door Zuid-Afrikaanse studenten, ten einde de bezitters daarvan in staat te stellen praktijk uit te oefenen in de Provincies Kaap de Goede Hoop en Natal, heb ik u met zeer veel leedwezen mede te deelen dat zulks niet mogelik is onder bestaande wetgeving.

De voorgestelde Algemene Geneeskundige Wet voor de Unie zal de nodige bepalingen tot toelating bevatten, doch met zekerheid kan nog niet worden gezegd of deze maatregel gedurende de eerstvolgende Parlementszitting in behandeling genomen zal worden.

Met het oog op deze onvermijdelike moeilikheid zou het voor Zuid-Afrikaanse Studenten raadzaam zijn te overwegen, of zij er niet toe zullen overgaan een Britse Graad te behalen welke in de Provincies Kaap de Goede Hoop en Natal erkend wordt.

Ik heb de eer te zijn,
Uw dienstw. dienaar
(get.) *onleesbaar*.
Sekretaris voor Binnenlandse Zaken.

Wij zijn overtuigd, dat de onderteekenaars van de petitie het bij dit antwoord niet zullen laten. 't Is het gewone schuiven-op-de-lange baan en uitvluchten-zoeken, dat wij van de Engelsche ambtenaren in Zuid-Afrika gewoon zijn, wanneer zij tegen de rechten der Afrikaners, die erkenning *in de praktijk* eischen, werkzaam zijn. De toelating tot de praktijk in Kaapprovincie en Natal kan verkregen worden door een ministerieël besluit. Dit besluit zal komen, als de studenten *willen* en *niet rusten*, vóór aan hun billijke wenschen in dezen gevolg is gegeven.

Van de persen der firma Clausen is een boekje gekomen, dat bestemd is om in Zuid-Afrika kennis te verspreiden omtrent de Universiteit van Amsterdam. In twee talen (Nederlandsch en Engelsch) vertelt het alles wat een student, die zich hier wil vestigen, noodig heeft te weten. Goed geslaagde plaatjes maken de lezing prettig.

In het voorwoord wordt gezegd:

„De ervaring leert, dat vele jongelieden uit Zuid-Afrika voor studie in Europa naar de Hollandsche Universiteiten komen en dat door het overgroot deel van hen Amsterdam wordt verkozen. Zoo heeft zich daar ter stede een opgewekte groep van Zuid-Afrikaansche studenten gevormd. Niet als vreemdelingen echter worden zij begroet; immers de Amsterdamsche Hoogeschool heeft van ouds met genoegen onder hare voedsterlingen verschillende Zuid Afrikaners gehad, mannen als dr. J. B. M. Hertzog, dr. E. Krause, dr. C. L. Botha en dr. Hjalmar Reitz. Maar terwijl het aantal aldaar studeerende Zuid-Afrikaners in 1906 nog slechts 3 bedroeg, is het thans tot 55 gestegen. Dit getuigt niet alleen van het levendige beset van de waarde van opleiding in eigen taal, en dat in een land, met Zuid-Afrika door zoovele sympathieën verbonden, maar levert tevens 't bewijs van de geschiktheid van Amsterdam als plaats van studie en opvoeding voor Zuid-Afrikaners.

„Zoo valt ten gevolge van dit alles op verschillende punten te wijzen, waardoor de Universiteit van Amsterdam en het leven in die stad voor Zuid-Afrikaners een bijzondere beteekenis gekregen hebben.

„Hieromtrent ook voor belangstellenden in Zuid-Afrika eenige nuttige nadere inlichtingen te geven, is het doel van dit geschriftje."

Vooruitzichten van Nederlandsche Onderwijzers in Zuid Afrika.

Herhaalde malen bereikt ons de vraag, welke vooruitzichten Nederlandsche onderwijzers, die een betrekking bij het onderwijs in Zuid-Afrika wenschen, bezitten.

Wij zijn thans in staat, eenige opgaven van salarissen te verstrekken, waaruit blijkt, dat die vooruitzichten voor energieke, bekwame mannen en vrouwen zeker niet gering zijn, vergeleken met de beste posities, welke in Nederland bij het eigenlijke onderwijs (Lager of Meer Uitgebreid Lager Onderwijs) kunnen worden verkregen.

Men oordeele:

Van de 15 Inspecteurs van Scholen in Transvaal zijn er drie oud-Nederlanders. Salaris £ 500—£ 600 per jaar.

Onder de Hoofden van 1ste klasse scholen vinden wij één Nederlander. Het salaris voor deze soort van betrekking is £ 500—£ 620 per jaar.

Onder de hoofden der 2de klas scholen vinden wij vier Nederlanders, onder wie één dame. Het salaris bedraagt £ 435—£ 535 (voor de dames ¾ van dit bedrag).

Verder vinden wij onder de bekleeders van A.-posten in Hoogere of Normaal-scholen vijf Nederlanders, onder wie één dame. Het salaris bedraagt £ 440—£ 560 (voor dames ¾ van dit bedrag) per jaar.

Onder de bekleeders van B.-posten in dezelfde soort van scholen vinden wij vier Nederlanders (onder wie één dame). Salaris £ 330—£ 435 (voor dames ¾ van dit bedrag) per jaar.

Onder de hoofden van IIIde klasse scholen (salaris £ 370—£ 430 per jaar) vinden wij 7 Nederlanders.

Wat de A.-posten betreft, aan de gewone scholen, (salaris £ 330—£ 390, voor vrouwen £ 230—£ 280 per jaar), tellen wij 16 Nederlanders.

Voor de B.-posten aan deze scholen (salaris £ 280—£ 320, voor vrouwen £ 210—£ 240 per jaar) tellen wij 41 Nederlanders.

Uit deze opgaven blijkt, dat ook bij de hoogere posten bij het onderwijs in Transvaal het Nederlandsche element goed vertegenwoordigd is.

Wij wijzen er op, dat deze cijfers alleen gelden voor Transvaal. Ook voor den Oranje-Vrijstaat en de Kaap-provincie zou in dezen een belangwekkend staatje zijn op te maken.

Studie van Stamverwanten aan Nederlandsche Hoogescholen.

Er bestaat een Commissie, die zich noemt: „Inlichtingendienst over de Studie aan Nederlandsche Hoogescholen". Deze Commissie heeft langen tijd geslapen, doch is nu, blijkens een artikel van den heer A. H. Nooy van der Kolff in het jongst verschenen nummer van *Neerlandia*, weer tot nieuw leven gewekt. Zulk een Commissie, bestaande uit Studenten in

onze Universiteitssteden, kan zeker veel goeds doen. Méér goeds zou zij o.i. kunnen doen, als zij niet op zoo studenticose wijze de verrichtingen van andere lichamen, van langer en meer onafgebroken leven, in haar officieuse of officiëele mededeelingen in de pers omlaag trok. Wij stooten ons b.v. aan de volgende regels, te vinden in het genoemde artikel in *Neerlandia*, Aug. '13, bl. 175, 1ste kolom: —

„Waar moeten de Zuid-Afrikaners aankloppen, die hun studie in ons land wenschen voort te zetten, maar, vóór zij hierheen scheep gaan, toch graag meer zouden weten van de in Nederland gestelde eischen?"

De heer Nooy van der Kolff heeft zeker nimmer iets gehoord van de *Ned. Zuid-Afrikaansche Vereeniging* en van de aan haar verwante vereenigingen, als b.v. het *Studiefonds voor Zuid-Afrikaansche Studenten*. Wij maken hem daarom gaarne opmerkzaam op het lijstje van adressen, te vinden op blz. 3 van deze en vroegere uitgaven van ons blad. Blijkbaar is hij ook niet bekend met de uitnemende *Gids*, samengesteld door den heer A. Welcker, waarvan reeds een tweede druk, in 7 deeltjes, is verschenen, en die op alle vragen, welke door een Afrikaner ten aanzien van de studie in Nederland kunnen worden gesteld, uitvoerig antwoord geven.

De heer Nooy van der Kolff zal wel voor zijn onwetendheid in dezen verzachtende omstandigheden kunnen pleiten, ofschoon zulke onwetendheid voor jonge mannen, die andere jonge mannen wenschen in te lichten over de gelegenheden tot studie in ons land, toch weinig gekleed staat.

Maar wie voor onbekendheid of onwetendheid in dezen geen verschooning kan verwachten, is de Redactie van *Neerlandia*, het orgaan van het *Algemeen Nederlandsch Verbond*, dat het artikel van den heer A. H. Nooy van der Kolff opnam, zonder, b.v. bij wijze van noot, den schrijver op zijn tekortkoming te wijzen en de talrijke lezers te bewaren voor het misverstand, als zou, vóór het ontstaan of de reorganisatie van den „Inlichtingendienst" in Nederland nooit iets zijn gedaan om Zuid-Afrikaansche studenten, die naar Nederland wenschen te komen om hier te studeeren, den weg te wijzen. *Neerlandia* weet, dàt er bijna iedere week zulke inlichtingen worden verschaft en *wie* ze verschaft, en dat er een uitvoerige en gedrukte *Gids* bestaat, samengesteld door iemand, die volkomen bevoegd is tot het geven van inlichtingen en die niet behoort tot de menschen, „die reeds lang het studentenleven vaarwel zeiden en niet op de hoogte zijn van de veranderingen, na hun vertrek in het onderwijs aangebracht", om met den heer Nooy van der Kolff te spreken.

Zuid-Afrika's Geschiedenis in Beeld.

Over deze uitgave van de Firma S. L. van Looy, gesubsidiëerd door de Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging, bewerkt door de heeren Dr. E. C. Godée-Molsbergen en Joh. Visscher, geeft *Ons Land* het volgende oordeel:

„*Zuid-Afrika's Geschiedenis in Beeld*" is 'n historiese Atlas. De Geschiedenis wordt verteld in hoofdzaak door prenten, reprodukties van foto's en facsimilé's van belangrijke dokumenten. Bij iedere prent is daar een toelichting, kort en zakelik, in de twee bij de wet gelijkberechtigde en als officiëel erkende talen van de Unie van Zuid-Afrika. Dr. Godée-Molsbergen en de heer Joh. Visscher hebben deze platen-atlas verzameld en toegelicht en de Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging heeft door een subsidie de uitgave van dit werk mogelik gemaakt. De beide opstellers van dit boek zijn persoonlik bekend met Zuid-Afrika. De Atlas beslaat 140 bladzijden groot formaat en is gedrukt op kunstpapier. De uitvoering van het werk brengt eer toe aan de uitgever. De opstellers vragen vrienden van de geschiedenis van Zuid-Afrika om hen op wenselik geachte toevoegingen opmerkzaam te maken. Intussen zijn ze bezig met het verzamelen van nieuw materiaal om daarvan gebruik te maken bij een tweede uitgave. De eerste uitgaaf is kostbaar.

Met het oog ziet men, als het ware, de geschiedenis van ons volk en ons land. Wij beginnen ver terug in Europa en doorlopen onze voorgeschiedenis, als het ware, en dan verplaatsen we ons naar Zuid-Afrika, nemen een kijkje in de geschiedenis van de oorspronkelike bewoners van dit land, om dan de lotgevallen van ons volk vanaf de landing van Van Riebeek te volgen, totdat wij op de slotbladzijde het eerste Ministerie van de Unie in beeld voor ons zien. Het is onmogelik om zelfs de allervoornaamste van de vele honderden keurige platen te noemen.

Het boek is uiterst interessant en belangwekkend. Men leest en verneemt niet slechts van de grote figuren in de Z. A. geschiedenis; men ziet ze. En niet alleen ziet men de personen, plaatsen en gebeurtenissen in beeld; men ziet ook facsimilé's van belangrijke dokumenten, als b.v. het Besluit van 1880 te Paardekraal, het Vredesverdrag te Vereeniging, enz. Een dergelijk werk is in ons land nog onbekend. Het zal zeer nuttig, zo niet onontbeerlik, bevonden worden bij de studie van onze geschiedenis. Samen met elkeen, die in de opvoeding van onze jeugd belang stelt en overtuigd is, dat voor de opbouw van onze zuid-afrikaanse natie de kennis van onze geschiedenis onmisbaar is, heten wij de verschijning van dit boek van harte welkom. De atlas is in de eerste plaats bedoeld als hulpmiddel bij het geschiedenis-onderwijs. Onderwijzers en leerlingen zullen er steeds een nuttig gebruik van kunnen maken. Als aanvulling van gewone tekstboeken zal het voor de leerling van grote waarde bevonden worden. Maar niet minder kan het een huisboek worden, een plaatwerk, dat, telkens weer ingekeken en doorbladerd, onopgemerkt de voornaamste feiten in onze geschiedenis in het geheugen prent en vastlegt en zo voortdurend, ook buiten de school en na de school en na de schooljaren, medewerkt om die geschiedenis te maken tot een levend bezit van ons volk. De borst zwelt met nationale trots, wanneer wij het roemrijk verleden van ons volk in beeld voor ons zien. Zuid-Afrika is veel dank verschuldigd aan de Nederlandsch Zuid Afrikaansche Vereeniging, die door haar subsidie de uitgave van dit nuttig werk heeft mogelik gemaakt. Wij vertrouwen, dat dit boek spoedig zijn weg zal vinden in de woningen van zeer vele Afrikaners en dat het bij het onderwijs ruimschoots gebruikt zal worden.

Mijnen.

Op den Rand schijnt men nog niet heel veel vertrouwen te stellen in het behoud van den vrede met de arbeiders. Lloyds heeft althans in de afgeloopen week weder flinke zaken kunnen doen met het afsluiten van verzekeringen tegen werkstaking.

In de tweede week van Juli bedroeg de premie voor een verzekering tegen algemeene werkstaking voor den tijd van drie maanden (dus tot 12 October a.s.) circa 16 %.

Dien dag was de aanleiding tot assureeren echter bijzonder groot, daar voor den Zondag hernieuwde rustverstoringen werden verwacht. Voorts werden nog tal van gebouwen in Johannesburg en op den „Ruf" tegen beschadiging door oproermakers verzekerd.

PERSONALIA.

De nieuwe en zeer belangwekkende Afrikaansche, in het Afrikaansch geschreven roman: **Vergeet nie!** *door Dr. D. F. Malherbe, is nu ook verkrijgbaar gesteld bij de firma Swets en Zeitlinger, Heerengracht 496, hoek Vijzelstraat, Amsterdam.*

De heer J. B. Velthuisen, vroeger te 's Gravenhage en in Mei j.l. naar Zuid-Afrika vertrokken, is aangesteld als onderwijzer aan de Modelschool te Bloemfontein.

Onze landgenoot Dr. J. J. Commerell, practiseerend geneesheer te Aberdeen, Kaap-provincie, heeft zich op 9 Juli j.l. in den echt begeven met Mej. Jossie Leroux, te Kaapstad.

Mej. van Oosterzee, die na den Oorlog verscheidene jaren aan de Uitkomstschool te Ermelo, Tr., eerst als assistente en daarna als hoofd, is werkzaam geweest, heeft een benoeming aan een meisjesschool in België aangenomen en zal dus Zuid-Afrika verlaten.

Aan de Oosteindschool, te Pretoria, hoofd de heer M. Vaandrager, is in de plaats van Mej. Van der Mark tot assistent benoemd de heer J. J. Groeneweg, thans nog te Bloemfontein. Mevr. Groeneweg is thans op weg, om zich, met haar kinderen bij haar echtgenoot te Pretoria te voegen.

Tot extra-onderwijzer is aan de Oosteindschool benoemd, in plaats van den heer H. Houkes, die naar Nederland terugkeert, de heer A. de Klerk, die tot heden in den Oranje-Vrijstaat werkzaam was.

Op 30 Augustus a.s. vertrekken naar Zuid-Afrika Mej. M. v. d. Ban en de heer Th. Blok, van Hilversum, die zich beiden voor een betrekking bij het onderwijs in Zuid-Afrika beschikbaar hebben gesteld.

Mej. Anna de Loos, die werkzaam is aan een tweetal Engelsche scholen te Port Elisabeth, is van plan om eenigen tijd in Nederland te komen doorbrengen.

Op verzoek eervol is bij Koninklijk Besluit ontslagen als lid van de Commissie voor den Nederlandsch Zuid-Afrikaanschen handel de heer K. F. v. d. Berg te Batavia, en benoemd tot leden dier commissie: de heeren mr. E. J. Everwijn Lange, directeur der Ned. Bank voor Zuid-Afrika te Amsterdam, en H. J. Meerkamp van Embden, te Rotterdam.

De heer Hull, de voormalige minister van financiën van de Unie van Zuid-Afrika, die onlangs voor de motie van wantrouwen in de Zuid-Afrikaansche regeering heeft gestemd, is, naar Reuter uit Pretoria seinde, bij enkele candidaatstelling herkozen tot lid van het parlement voor het district Barberton. Hij werd er gesteld door de afdeeling van de Zuid-Afrikaansche Partij, ofschoon *De Volksstem*, het regeeringsorgaan, en Gen. Louis Botha en diens naaste vrienden, daartegen hadden gewaarschuwd en gewerkt. Deze verkiezing moet dan ook beschouwd worden als een uitspraak der kiezers tegen het regeerings-beleid van Gen. Botha.

Minister J. W. Sauer. †

De heer J. W. Sauer, minister van Justitie en (ad interim) van Spoorwegen voor de Unie van Zuid-Afrika, is op 24 Juli j.l. overleden.

Minister Sauer werd als zoon van een landdrost in den Oranje-Vrijstaat geboren. Hij ontving zijn opleiding aan het Zuid-Afrikaansche College te Kaapstad en practiseerde gedurende eenige jaren als advocaat in het Aliwal-district der Kaap-kolonie. In 1876 werd hij tot lid van het parlement der Kaap-kolonie gekozen en sloot hij zich aan bij de partij van sir Gordon Sprigg. Later werd hij de leider der parlementaire oppositie, wat hij bleef tot 1896. Herhaaldelijk werd hij met een staatssecretariaat belast, voor het eerst onder sir Thomas Scanlen (1881—1884) en later ook onder Cecil Rhodes (1893). In het Unie-ministerie werd hem het departement van spoorwegen toevertrouwd. Een conflict, waarin hij toen geraakte met den minister van financiën, den heer Hull, werd beëindigd, doordat de heer Hull als minister aftrad. Toen Gen. Hertzog uit het cabinet werd verwijderd, nam Sauer het departement van inboorlingen-zaken over.

Sauer was een man van sterk op den voorgrond tredende democratische gevoelens; van daar, dat hij een aanbod der Engelsche regeering, om hem in den adelstand te verheffen, van de hand wees. Hij was een bekwaam en voortvarend staatsman, die veel heeft bijgedragen tot het stichten van een autonoom Zuid-Afrika. Doch ook was hij een sterke persoonlijkheid, voor wie de parlementaire regeerings machine dikwijls te langzaam ging, en die, ofschoon zelf uiterst critisch aangelegd, critiek van anderen niet gemakkelijk verdroeg. Zoo maakte hij zich, niet het minst door zijn scherpen, sarcastischen betoogtrant, vele vijanden, maar nooit liet hij zich door hen in zijn plannen dwarsboomen. Als vertegenwoordiger van het kiesdistrict Aliwal-Noord was hij afhankelijk van den steun der Kaffers, van wie hij een trouw beschermer was. Hoe groot zijn invloed was, blijkt wel uit de volgende woorden, die generaal Gordon eens tot de inboorlingen sprak: „Sauer — zeide hij — is de groote man der blanken. Ik ben slechts zijn dienaar, zijn hond, niets meer".

Senator W. H. Bührmann. †

In ons vorig nummer konden wij nog melding maken van het overlijden van den heer Willem H. Bührmann op 19 Juni j.l. De naam van dezen ernstigen, sympathieken Afrikaner is in Nederland niet zóó bekend geworden als in den engeren kring van hen, die in nauwere en veelvuldiger aanraking zijn met onze stamverwanten. Senator Bührmann behoorde meer tot „de stillen in den lande". Doch die hem kenden, weten, dat Nederland, de Nederlanders en de Nederlandsche belangen in hem een trouw, oprecht, ernstig vriend hebben verloren. — Aan *De Volksstem* ontleenen wij het volgende *„In Memoriam"*:

Willem Hendrik Bührmann werd op 1 Augustus 1861 te Lijdenburg geboren, alwaar zijn vader (een Nederlander) een bloeiende agentsbezigheid dreef. Later verhuisde de familie naar de plaats „De Emigratie" in 't tegenwoordige distrikt Ermelo, alwaar de heer W. H. Bührmann bleef en bij zekere Van Heuven school ging tot in 1880, toen hij naar Stellenbosch vertrok om aldaar zijn verdere opvoeding te genieten.

Zijn vader, de bekende Hendrik T. Bührmann, was rechtsgeleerde, boer en vooral politikus en te verwachten was, dat de zoon 'n beroep zou kiezen, dat hem de weg kon banen tot 'n politieke loopbaan, doch zijn moeder, Johanna Jacoba Neethling was 'n achter-kleindochter van Christian Ludolf Neethling (in 1741 in Z.-A. gekomen), die de waardige stamvader was van vele Zuid-Afrikaanse evangeliedienaren: de zoon erfde hun neiging voor de theologie en werd student aan de Kweekschool te Stellenbosch. In 1888 echter moest hij, tengevolge van 'n schop, hem door 'n paard aan 't hoofd toegebracht, zijn studie opgeven en van zijn voornemen om predikant te worden, afzien.

Kort na zijn vertrek van de Kweekschool huwde hij met mej. Sannie de Waal, dochter van de heer Piet de Waal van Stellenbosch, en vestigde zich op zijn plaats Uitkomst in 't distrikt Ermelo, alwaar hij zich met uitstekend sukses op de boerderij toelegde en weldra onder de voornaamste schaapboeren werd geteld.

Spoedig trad hij in de kerke-dienst. Jaren lang heeft hij als diaken en daarna als ouderling gediend en de Sinode heeft zijn verdiensten erkend, door hem te kiezen als lid van de Sinodale Kommissie en als lid van de Federale Raad der Kerken, in welke hoedanigheden hij aan zijn kerk belangrijke diensten heeft bewezen.

Had Willem Bührmann zijn kerk trouw gediend, niet minder trouw diende hij zijn land en aan zijn mede-burgers kan met recht 't verwijt gemaakt worden, dat zij traag zijn geweest in 't erkennen van zijn verdiensten als burger, krijgsman en politikus en verzuimd hebben, hem door de stem des volks te kiezen voor zulke ere-ambten als waarvoor hij door zijn onbetwistbare bekwaamheid en vaderlandsliefde als aangewezen was. Doch de heer Bührmann was in de eerste plaats kerks-man.

De kunst om zich bij 't grote publiek populair te maken, beoefende hij niet.

Wanneer hij op kommando de godsdienst leidde, was hij in zijn element en zijn toehoorders gevoelden 't; doch wanneer hij 't over alledaagse zaken had, was zijn stijl enigzins te deftig en niet energiek genoeg om te pakken. Zijn redevoeringen bij gelegenheid van Dingaansfeesten, wanneer hij over godsdienst, taal en nationaliteit kon uitweiden, waren altijd boeiend; zijn nademaalse redevoeringen dikwels bijna te vermoeiend. De weinigen, die hèm van nabij kenden, beminden hem wegens zijn hartelikheid en vele deugden en bewonderden zijn innige nederigheid; de velen, die hem op 'n afstand gadesloegen, versleten zijn waardigheid en terughoudendheid dikwels voor hovaardigheid.

Eerst in Oktober 1901 werd hij, na vele veldslagen als gewoon burger te hebben meegemaakt, door Generaal Botha benoemd als kommandant van de Ermeloërs. In deze hoedanigheid heeft hij o.m. aan de gevechten bij Bakenlaagte en Onverwacht deelgenomen en bleef hij in 't veld tot aan de vrede.

Schrijver dezes had 't genoegen niet om onder Kommandant Bührmann te dienen, doch als mede-burger heeft hij dikwels, vooral na een nederlaag, zijn zadel opgezocht — hij had 'n eigenaardige manier om met zijn rug in zijn zadel te liggen — en vond hem altijd bereid om zijn boek neer te leggen en de toestand te bespreken; en altijd ging de bezoeker getroost en bemoedigd weer weg.

Na de Oorlog sprong de overledene in de bres voor 't Kristelik Nationaal onderwijs en degenen, die in deze zaak met hem hebben samengewerkt, hebben de gelegenheid gehad, de man van nabij te leren kennen. Zijn enig kind kon hij te Stellenbosch, waar zijn schoonvader woonde, kosteloos laten schoolgaan, doch hij verkoos zijn lot in te werpen met degenen, die zo'n gelegenheid niet hadden. Het gelukte hem, een onderwijzeres te vinden, die 't te ontvangen salaris als 'n ondergeschikte kwestie beschouwde, en weinige maanden na de vrede werd 'n school geopend in zijn „scheerhok" te Uitkomst. Het publiek maakte van deze „uitkomst te Uitkomst" gretig gebruik en 't duurde niet lang of zijn hele woning (die gedurende 't laatste gedeelte van de oorlog als hospitaal dienst deed en niet afgebrand was) was vol kostleerlingen en had hij slechts éen kamer voor zijn familie vrij; maar hierover klaagde hij niet.

Toen de school later naar Ermelo overgeplaatst werd, bleef hij voorzitter van de schoolkommissie en heeft voor die eer altijd met genoegen in klinkende munt betaald; — als salarissen betaalbaar waren en er was geen geld in kas, dan was „Oom Willem" altijd een der garantors voor 'n „overdraft" bij de bank, indien hij zelf geen kontanten had om voor te schieten.

Dat Ermelo tans een onderwijs-sentrum is, is hoofdzakelik aan hem te danken. Zijn voorbeeld bezielde vele anderen om ook offers te brengen ten bate van 't onderwijs.

In de politiek heeft hij zich nooit op de voorgrond gedrongen, doch was altijd bereid, zijn partij te dienen. Toen kandidaten voor „parlementaire honneurs" zich, na 't toestaan van zelfregering aan de Transvaal, begonnen te roeren, verweet iemand, die hem gaarne in 't parlement wilde hebben, hem, dat hij verzuimde, zich aangenaam te maken bij de kiezers, en zeide, dat 'n man, die in 't parlement wilde komen, niet „al te rechtvaardig" moest wezen. Hij antwoordde, dat hij wel in 't parlement zou komen, indien de Voorzienigheid hem daar gebruiken wilde en dat hij niet door onoprechtheid stemmen wilde werven.

Niet lang na de opening van 't parlement overleed een der leden van de Wetgevende Raad en bood Lord Selborne hem diens zetel aan, welk aanbod hij aannam. Hij bleek een zeer bekwaam wetgever en na unificatie werd hij tot lid van de Senaat gekozen, in welke hoedanigheid hij zich de hoogachting van senatoren en volksraadsleden volkomen waardig maakte.

Reeds gedurende de Oorlog had de overledene veel last van zijn maag; verleden December was 't zó erg, dat hij voor 'n tijd naar 't dorp kwam om dageliks behandeld te worden. Een operatie werd weldra nodig geoordeeld en 'n tweede operatie bracht aan 't licht, dat de patient niet lang meer te leven had. Hij werd van Pretoria per spesiale trein naar Ermelo vervoerd. Aan zijn wens om naar zijn plaats overgebracht te worden, kon evenwel niet voldaan worden.

De overledene placht te zeggen, dat hij maar weinige vrienden had; doch gedurende zijn ziekte is gebleken, hoe hij over de lengte en breedte des lands vrienden had, terwijl hij te Pretoria in 't Z.-A. Hospitaal en Diakonessenhuis was, kwamen mensen uit alle delen des lands hem bezoeken. Hier te Ermelo kwamen zeker honderden hem zien, en hij genoot de simpatie van alle sekties der bevolking.

Willem Hendrik Bührmann was een man, op wie zijn volk en zijn kerk trots kan zijn.

Hij was 'n Kristen, die getracht heeft, volgens zijn leer te leven en tot zeer grote hoogte is hij daarin geslaagd.

Bij velen neemt de achting, die men hun toedraagt, af, naarmate men hen van naderbij leert kennen; degenen echter, die Willem Bührmann 't beste hebben gekend, hebben hem 't meest hooggeacht.

Als Afrikaner was hij getrouw aan zijn volk, aan zijn taal en zijn partij en was altijd bereid zijn eigen belang op te offeren voor zijn partij.

Als huisvader, als echtgenoot, als burger, als voorman, was hij 'n voorbeeld voor allen.

De boven-aangehaalde stamvader van de familie Neethling heeft papieren nagelaten, waaruit blijkt, dat hij de gewoonte had, bij de aantekening van de geboorte van elk zijner kinderen een gebed te voegen. Een van die gebeden luidde als volgt: „Goede God, sta toch altijd aan zijn rechterhand, leid en voer hem dan in uwe heilige wegen, geef hem lust en liefde tot de wetenschap, verleen hem vooral een kristelik hart, laat hem een waar en oprecht kristen en een deugdzaam lid der maatschappij worden."

Het ideaal van de stamvader is in deze nakomeling in hoge mate verwezenlikt.

J. H. C.

Ermelo, 19 Junie 1913.

HANDEL EN NIJVERHEID.

In de laatste week der vorige maand zijn door de firma H. Voorspuy, Jr. te Groot Ammers, 50 stuks vee naar Zuid-Afrika gezonden.

Een onderscheiding.

De heer Lion de Raay, postzegelhandelaar in Watergraafsmeer, is voor zijn inzending valsche Transvaalpostzegels op de internationale tentoonstelling te Durban (Natal) bekroond met een groote gouden medaille. Van den kant der Zuid-Afrikaansche regeering zijn reeds onderhandelingen aangeknoopt om die collectie, welke op de tentoonstelling zeer veel belangstelling trekt, aan te koopen.

De Engelsche Superlatief.

In het weekblad *South Africa*, van 26 Juli jl., staat op blz. 196 een advertentie betreffende het „Shorthorn" ras van runderen voor de productie van melk. Daaruit vertalen wij het volgende zinnetje: „De Wereldkampioen Shorthorn Melk-koe „Model Maid" heeft het wereld-record geslagen met 86 lbs. 10 ozs, in 24 uur". Het zinnetje is wel erg misleidend. Men zou er uit kunnen begrijpen, dat het wereld-record is geslagen voor alle melk-rassen van de geheele wereld. In het beste geval kan evenwel alleen sprake zijn van het slaan van een record, wat aangaat het Shorthorn-ras. Of dit op zich zelf juist is, kunnen wij natuurlijk niet beoordeelen, omdat de desbetreffende gegevens ons daarvoor niet ten dienste staan. In ieder geval kunnen wij — en wij verzoeken daarvoor de aandacht onzer Zuid-Afrikaansche vrienden, die waarschijnlijk ook met dit zinnetje uit *South Africa* zullen kennis maken, aangezien het Shorthorn-ras in Zuid-Afrika van Engelsche zijde zeer wordt aangeprezen — een reeks van productie-cijfers mededeelen voor Hollandsche koeien, die hooger zijn dan het bovenstaande. Men oordeele:

[86 lbs. 10 ozs. Eng. gewicht = 38.98 K.G.]

Kol II . . .	9 jaar, gaf op	4 Mei	'10	in 24 uur	44	K.G.
Emma . . .	8 „ „ „	17 Mei	'13	„ 24 „	44	„
Mina I . . .	9 „ „ „	31 Maart	'11	„ 24 „	42	„
Jansje IX . .	8 „ „ „	22 Maart	'13	„ 24 „	41½	„
De vale Bles .	6 „ „ „	10 Maart	'09	„ 24 „	40½	„
Simona VIII .	8 „ „ „	28 Dec.	'12	„ 24 „	41	„
Korteweg III .	7 „ „ „	9 Nov.	'11	„ 24 „	40	„
Rosa	4½ „ „ „	30 Jan.	'13	„ 24 „	39¼	„
Kol III . . .	8 „ „ „	28 Dec.	'11	„ 24 „	39	„

Al de genoemde dieren zijn, met uitzondering van Kol III, nog in gebruik bij leden van slechts één fok-vereeniging (Aurora, te Abbenbroek). Wanneer de cijfers van al de andere fok- en contrôle-vereenigingen in Holland werden nagegaan, en dan nog de cijfers in Friesland werden nagespeurd, zou de lijst zeer veel langer kunnen worden gemaakt van Friesche of Hollandsche Zwart-bonte beesten, die het wereld-record van de Shorthorn-koe „Model Maid" hebben geslagen. In verband met de groote hoeveelheid melk, die deze koeien gaven, mag natuurlijk niet vergeten worden, dat zij gedurende den eersten tijd na het kalven drie maal per dag werden gemolken.

MELK EN BOTER v/d
NDERLINGE
EREENIGING
EEHOUDERS
AN
WETERINGSCHANS-AMSTERDAM
ONDER WETENSCHAPPELIJK TOEZICHT

MELK EN BOTER v/d
NDERLINGE
EREENIGING
EEHOUDERS
AN
WETERINGSCHANS-AMSTERDAM
ONDER WETENSCHAPPELIJK TOEZICHT